

ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՍՈՒՔԻԱՍՅԱՆ

ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի քրեական պալատի դատավորի օգնական,
ՀՌՀ իրավունքի և քաղաքականության ինստիտուտի քրեական իրավունքի
և քրեական դատավարության իրավունքի ամբիոնի ասպիրանտ

VARAZDAT SUKIASYAN

Assistant to the Judge of the Criminal Chamber of the RA Cassation Court, PhD
Student at the Chair of Criminal Law and Criminal Procedure Law of RAU Institute
of Law and Politics

ВАРАЗДАТ СУКИАСЯН

Помощник Судьи Уголовной палаты Кассационного суда РА, аспирант
кафедры уголовного права и уголовно-процессуального права Института
права и политики РАУ

**ՓԱՍՏԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔԻ ՔՐԵԱԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ
ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ
ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՆԱԽԱԴԵՊԱՅԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔՈՒՄ**

**PROTECTION OF THE ATTORNEY'S SECRET IN THE CASE
LAW OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS**

**ЗАЩИТА АДВОКАТСКОЙ ТАЙНЫ В ПРЕЦЕДЕНТНОМ ПРАВЕ
ЕВРОПЕЙСКОГО СУДА ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА**

1.Ընդհանուր դրույթներ

1.1 *Ներածություն:* Փաստաբանական գաղտնիքը փաստաբանական գործունեության այն հարցերից է, որը միշտ առանձնակի հետաքրքրություն է ներկայացրել իրավաբանական գիտության ներկայացուցիչների շրջանում: Առանց փաստաբանական գաղտնիքի գոյություն չունի փաստաբանություն¹: Ցանկացած անձ, ով օգտվում է իրավաբանի խորհրդատվությունից կամ քրեական արդարադատության ոլորտում նրա շահերը ներկայացնում է փաստաբանը, ունի հայտնած և ստացած տեղեկությունների խորհրդապահության իրավունք²:

Իրավապահ մարմինների կողմից փաստաբանական գործունեության անկախության անտեսումը հիմնականում դրսևորվում է հենց փաստաբանական գաղտնիքի նկատմամբ ոտնձգությամբ կամ միջամտությամբ: Նշվածի կապակցությամբ հարկ է մեջբերել ՀՀ փաստաբանների պալատի՝ «փաստաբան-վստահորդ խորհրդապահական եղանակով հաղորդակցության իրավունքի մասին»

¹ Տե՛ս Աktուальные проблемы охраняемых федеральным законом тайн в российском уголовном судопроизводстве: монография, М., Юрлитинформ, 2014, էջ 11:

² Տե՛ս Privacy and Criminal Justice; Daniel Marshall, Prof. Terry Thomas, 2017, էջ 154:

վերտառությամբ հայտարարությունը³, ըստ որի՝ Պալատին հայտնի են դարձել մի քանի դեպքեր, երբ փաստաբանների և վստահորդների միջև տեղի ունեցած խորհրդապահական խոսակցությունն արձանագրվել է օպերատիվ հետախուզական գործունեության, մասնավորապես՝ հեռախոսային խոսակցությունների գաղտնալսման արդյունքում: Փաստաբանների պալատի խորհուրդը հայտնել է իր մտահոգությունը առ այն, որ ո՛չ օրենքը («Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին» ՀՀ օրենքը) և ո՛չ էլ համապատասխան դատական որոշումները, այդ թվում՝ նաև ձևավորված դատական պրակտիկան, տարբերակում չեն դնում երկու էապես տարբեր իրավիճակների միջև, երբ մի դեպքում գաղտնալսման սուբյեկտը սովորական քաղաքացի է, իսկ մյուս դեպքում՝ փաստաբան:

Բացի դրանից՝ ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանին հասցեագրված դիմումներով մի շարք փաստաբաններ հայտնել են մտահոգություններ, որ գործնականում ստեղծվում են իրենց մասնագիտական աշխատանքի խոչընդոտներ՝ կապված քրեակատարողական հիմնարկ կամ դատարան մուտք գործելու և իրենց վստահորդների շահերի պաշտպանությունն իրականացնելու, այդ թվում՝ նրանց իրավաբանական օգնություն ցուցաբերելու հետ⁴:

ՀՀ Սահմանադրությամբ երաշխավորված է իրավաբանական օգնություն ապահովելու նպատակով փաստաբանների անկախության, ինքնակառավարման և իրավահավասարության վրա հիմնված փաստաբանության գործունեությունը, որի կարևորագույն բաղադրատարրը փաստաբանական գաղտնիքի պահպանումն է: Քրեական գործերով նախաքննություն իրականացնող մարմինները պարտավոր են գործել սահմանադրական իրավակարգի շրջանակում՝ չխախտելով փաստաբանական գաղտնիքը և այլ արտոնություններն ու արգելքները, որոնք առկա են քրեական դատավարությունում: Չի կարելի զոհել սահմանադրական իրավունքները քննության շահերն առաջ տանելու համար: Փաստաբանական գաղտնիքի նկատմամբ ոտնձգությունը նախևառաջ վստահորդ-փաստաբան հարաբերություններում առաջացնում է այսպես կոչված «chilling effect» (սառեցնող ազդեցություն), բացի այդ՝ արժեզրկում է դատական պաշտպանության իրական իրավունքը:

1.2 Փաստաբանական գաղտնիքի պահպանման վերաբերյալ ներպետական և միջազգային իրավական ակտերը: ՀՀ օրենսդրությամբ փաստաբանի անկախությունն, այդ թվում փաստաբանական գաղտնիքի պահպանումն ապահովող հիմնական իրավական դրույթները հետևյալն են.

ՀՀ Սահմանադրության 64-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ իրավաբանական օգնություն ապահովելու նպատակով երաշխավորվում է անկախության, ինքնակառավարման և փաստաբանների իրավահավասարության վրա հիմնված փաստաբանության գործունեությունը: Փաստաբանների կարգավիճակը, իրավունքները և պարտականությունները սահմանվում են օրենքով:

Ըստ ՀՀ Սահմանադրության 67-րդ հոդվածի՝ հանցագործության համար մե-

³ Տե՛ս <http://www.advocates.am/news/view/2452.html>

⁴ Տե՛ս <https://ombuds.am/images/files/58416236aa023802cbe6b1d7cc383811.pdf>

ղաղրվող յուրաքանչյուր ոք ունի իր պաշտպանությունը նախապատրաստելու և իր ընտրած փաստաբանի հետ հաղորդակցվելու համար բավարար ժամանակ և հնարավորություններ ունենալու իրավունք:

«Հ քրեական դատավարության օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի համաձայն՝ պաշտպանը, նպատակ ունենալով պարզելու մեղադրանքը հերքող, կասկածյալի կամ մեղադրյալի պատասխանատվությունը բացառող կամ պատիժը և դատավարական հարկադրանքի միջոցները մեղմացնող հանգամանքները, նրա օրինական շահերը պաշտպանելու, կասկածյալին և մեղադրյալին իրավաբանական օգնություն ցույց տալու համար, սույն օրենսգրքով սահմանված կարգով, իրավունք ունի՝ առանձին, **խորհրդապահական կարգով (կոնֆիդենցիալ)**, անարգել տեսակցել իր պաշտպանյալի հետ՝ առանց տեսակցությունների թվի և տևողության սահմանափակման:

Հարկ է նկատել, որ փաստաբանական գաղտնիքի պահպանման տեսանկյունից ծանրակշիռ երաշխիք է ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 86-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 2-րդ կետով նախատեսված դրույթն առ այն, որ որպես վկա չեն կարող կանչվել և հարցաքննվել՝ «փաստաբանները՝ պարզելու համար տեղեկություններ, որոնք նրանց կարող են հայտնի լինել կապված իրավաբանական օգնության դիմելու կամ նման օգնություն ցույց տալու հետ»:

«Փաստաբանության մասին» ՀՀ օրենքի 25-րդ հոդվածի համաձայն՝

1. **Փաստաբանական գաղտնիք** են համարվում այն տեղեկությունները և ապացույցները, որոնք իրավաբանական օգնություն հայցող անձը փոխանցել է փաստաբանին, փաստաբանի տված խորհրդատվության բովանդակությունն ու բնույթը, ինչպես նաև այն տեղեկությունները և ապացույցները (նյութերը, կրիչները), որոնք փաստաբանը փաստաբանական գործունեության իրականացման ընթացքում ձեռք է բերել ինքնուրույն:

2. Փաստաբանը, փաստաբանի մոտ աշխատող ոչ փաստաբանը, ինչպես նաև փաստաբանների պալատի աշխատողն իրավունք չունի հրապարակելու փաստաբանական գաղտնիքը, բացառությամբ սույն հոդվածով նախատեսված դեպքերի:

3. Փաստաբանը կարող է հրապարակել փաստաբանական գաղտնիքը, եթե՝

1) առկա է վստահորդի համաձայնությունը.

2) դա անհրաժեշտ է նրա և վստահորդի միջև ծագած դատական վեճում կամ կարգապահական վարույթում պահանջները հիմնավորելու կամ իր պաշտպանության համար.

3) դա **անհրաժեշտ է** «Փողերի վլացման և ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքարի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով նախատեսված և փաստաբանական գաղտնիք հանդիսացող տեղեկատվությունը նախապատրաստվող փողերի վլացման կամ ահաբեկչության ֆինանսավորման վերաբերյալ կասկածի կամ այդ օրենքով սահմանված լիազոր մարմնի հարցման հիման վրա այդ օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով լիազոր մարմնին տրամադրելու համար, բացառությամբ այնպիսի տեղեկատվության, որը ստացվել է հաճախորդից և այլ աղբյուրներից՝ դատական, վարչական, արբիտրաժային կամ միջնոր-

դային վարույթում հաճախորդին պաշտպանելու կամ նրա շահերը ներկայացնելու հետ կապված օրենքով փաստաբանին վերապահված գործունեությունն իրականացնելիս, ինչպես նաև իրավական խորհրդատվություն տրամադրելիս, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ հաճախորդը խորհրդատվություն է ստանում փողերի լվացման կամ ահաբեկչության ֆինանսավորման նպատակով:

4. Փաստաբանը հրապարակում է փաստաբանական գաղտնիքը, եթե առկա է Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքով նախատեսված՝ հաստատապես հայտնի նախապատրաստվող ծանր կամ առանձնապես ծանր հանցագործության մասին տեղեկատվություն:

5. Փաստաբանական գաղտնիքի պահպանման պարտականությունը **չի սահմանափակվում** ժամանակի մեջ և տարածվում է նաև փաստաբանական գործունեության արտոնագրի գործողությունը կասեցված կամ դադարեցված անձի նկատմամբ:

«Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին» ՀՀ օրենքի 31-րդ հոդվածի 7-րդ մասի համաձայն՝ արգելվում է անցկացնել սույն օրենքի 14-րդ հոդվածի 1-ին մասի 8-րդ, 11-րդ և 12-րդ կետերով նախատեսված օպերատիվ միջոցառումները, երբ անձը, որի նկատմամբ իրականացվելու է այդ միջոցառումը, **հաղորդակցվում է իր փաստաբանի հետ**: Անհապաղ ոչնչացման են ենթակա սույն օրենքի 14-րդ հոդվածի 1-ին մասի 8-րդ, 11-րդ և 12-րդ կետերով նախատեսված օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների անցկացման ընթացքում օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների անցկացման նպատակից անկախ պատճառով ստացված **փաստաբանական գաղտնիք պարունակող տեղեկությունները**:

Փաստաբանական գաղտնիքի վերաբերյալ առկա են նաև մի շարք միջազգային իրավական փաստաթղթեր, որոնցից կարելի է առանձնացնել հետևյալները.

Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի՝ «Փաստաբանի մասնագիտական գործունեության ազատության մասին» 2000 թվականի հոկտեմբերի 25-ի թիվ №Rec(2000) 21 հանձնարարականի 1-ին սկզբունքի 1-ին կետի համաձայն՝ հարկավոր է ձեռնարկել բոլոր անհրաժեշտ միջոցները, որպեսզի հարգվի, պաշտպանվի և խթանվի փաստաբանի **մասնագիտական գործունեության ազատությունը** առանց խտրականության և իշխանությունների կամ հասարակության կողմից անիրավաչափ միջամտության, հատկապես Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի համապատասխան դրույթների լույսի ներքո:

Նույն սկզբունքի 4-րդ կետի համաձայն՝ փաստաբանները չպետք է տուժեն հետևանքներից կամ ենթարկվեն ցանկացած պատժամիջոցների կամ ճնշումների վտանգի, երբ գործում են իրենց մասնագիտական չափանիշներին համապատասխան:

ՄԱԿ-ի կողմից 1990 թվականին ընդունված «Փաստաբանների դերին վերաբերող հիմնարար սկզբունքներ»-ի 16-րդ կետի «ա» ենթակետի համաձայն՝ կառավարություններն ապահովում են, որպեսզի փաստաբանները կարողանան իրենց մասնագիտական բոլոր պարտականությունները կատարել սպառնալիք-

ներից, խոչընդոտներից, ահաբեկումից կամ անարդարացի միջամտությունից զերծ մթնոլորտում:

Քրեական արդարադատության համակարգում իրավաբանական օգնության հասանելիության վերաբերյալ ՄԱԿ-ի սկզբունքների ու ուղեցույցների 7-րդ սկզբունքն ամրագրում է, որ պետությունները պարտավոր են ապահովել, որպեսզի իրավաբանական օգնություն տրամադրվի քրեական արդարադատության բոլոր փուլերում: Արդյունավետ իրավաբանական օգնությունը ներառում է (սակայն չի սահմանափակվում) ազատությունից զրկված անձանց համար իրավաբանական օգնություն տրամադրողների անարգել մուտք, հաղորդակցության գաղտնիություն, հասանելիություն գործի նյութերին և ողջամիտ ժամանակ ու հնարավորություններ՝ կազմակերպելու իրենց պաշտպանությունը:⁵

Ինչպես երևում է ներպետական օրենսդրությունը և միջազգային չափանիշները կարևոր երաշխիքներ են սահմանում այն առումով, որ փաստաբանը կարողանա իրականացնել իր վստահորդների իրավունքների արդյունավետ պաշտպանություն՝ անկախության և փաստաբանական գաղտնիքի պաշտպանված լինելու պայմաններում:

Պետք է նկատել, որ ներպետական օրենսդրությունը փաստաբանական գաղտնիքի պահպանման տեսանկյունից բավարար չափով երաշխիքներ է նախատեսում՝ չզիջելով միջազգային իրավական ակտերում առկա կարգավորումներին:

II. Փաստաբանական գաղտնիքի պաշտպանության վերաբերյալ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի որոշումները:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի (այսուհետ նաև՝ Եվրոպական դատարան) որոշումներում ընդգծվում է փաստաբանի մասնագիտության կենտրոնական դերն արդարադատության համակարգում և իրավունքի գերակայության ապահովման գործում: Ինչպես նշել է Եվրոպական դատարանը, առանց անհիմն խոչընդոտների իրենց մասնագիտական գործունեությամբ զբաղվելու փաստաբանների ազատությունը ժողովրդավարական հասարակության էական բաղադրիչ և անհրաժեշտ նախապայման է «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի (այսուհետ նաև՝ Կոնվենցիա) պահանջների իրագործման տեսանկյունից⁶: Եվրոպական դատարանի համար առաջնային է փաստաբանի և նրա վստահորդի հարաբերության գաղտնիության սկզբունքի պահպանումը⁷:

Ինչ վերաբերում է փաստաբանական գաղտնիքի պաշտպանության վերաբերյալ Եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքով ձևավորված կայուն պրակտիկային, ապա նախադեպային որոշումները պայմանականորեն կարելի է բաժանել 3 խմբի՝

- ա) փաստաբանի և վստահորդի կոնֆիդենցիալ հաղորդակցություն,
- բ) խուզարկությունը փաստաբանի գրասենյակում,

⁵ Տե՛ս <https://rm.coe.int/16804d0fc8>

⁶ Տե՛ս Ekinci et Akalin c. Turquie, no 77097/01, 30 janvier 2007:

⁷ Տե՛ս Helander v. Finland (dec.), no. 10410/10, § 50, 10 September 2013:

գ) փողերի լվացման դեմ պայքարը և փաստաբանական գաղտնիքը:

2.1. *Փաստաբանի և վստահորդի կոնֆիդենցիալ հաղորդակցությունը*: Փաստաբանի և վստահորդի կոնֆիդենցիալ հաղորդակցության պաշտպանության վերաբերյալ առաջին խումբ որոշումներից հարկ է ընդգծել «*Քեմփբելն ու Ֆելն ընդդեմ Միացյալ թագավորության*» 1984 թվականի որոշումը⁸, որտեղ Եվրոպական դատարանն արձանագրել է, որ փաստաբանի հետ պաշտպանյալի հաղորդակցման նման բացակայությունը հանգեցրել է դատարանի մատչելիության իրավունքի խախտման, ինչը հակասում է 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի պահանջներին: Այդ գործով դիմումատուի և իր փաստաբանի հաղորդակցությունը սահմանափակվել էր բանտի աշխատակցի ներկայությամբ: Ընդ որում՝ տվյալ գործով առանձնահատկությունն այն էր, որ Եվրոպական դատարանը հարկ չէր համարել անդրադառնալ «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածի կիրառմանը: Այսինքն՝ կարելի է փաստել, որ այդ ժամանակաշրջանում Կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածը չէր տարածվում փաստաբան և վստահորդ կոնֆիդենցիալ հաղորդակցության վրա:

Իրավաբանի և վստահորդի միջև նամակագրության գաղտնիության խախտման վերաբերյալ հաջորդ որոշումը «*Շոնենբերգերն ու Դուրմազն ընդդեմ Շվեյցարիայի*» 1988 թվականի հունիսի 20-ի որոշումն⁹ էր, որտեղ Եվրոպական դատարանը իրավաբանի և վստահորդի միջև նամակագրության գաղտնիության սահմանափակման վրա տարածեց Կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածը՝ նշելով, որ միջամտությունն անհրաժեշտ չէր ժողովրդավարական հասարակությունում: Այս գործի հաջորդ առանձնահատկությունը կայանում է նրանում, որ Եվրոպական դատարանը անդրադարձավ մեղադրյալի կողմից լիազորված անձի և հնարավոր փաստաբանի հետ ունեցած խոսակցության գաղտնիությանը, նշելով, որ Կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածը չի տարբերում վստահորդի կողմից լիազորված և ենթադրյալ փաստաբանի հետ ունեցած նամակագրությունը: Այսպիսով, դատարանի առջև հանդես եկող դիմումատուի և նրա պոտենցիալ կամ իրական ներկայացուցչի միջև նամակագրությունը պետք է լինի արտոնյալ¹⁰:

«*Էքինչին և Աքալին ընդդեմ Թուրքիայի գործով*»՝ Եվրոպական դատարանը նշել է, որ փաստաբանի հետ նամակագրությունը, անկախ դրա նպատակից, երաշխավորված է Կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածով, հատկապես այն դեպքում, երբ դա նախնական քայլ է կալանքի տակ գտնվող անձի նկատմամբ վատ վերաբերմունքի դեմ իրավական միջոցների օգտագործման համար: Մասնավոր նամակների գաղտնորսումը, անգամ եթե հաղորդագրություններն ուղղված են իշխանությունների, բանտային վարչակազմի գործունեությունը խաթարելուն, կամ պարունակում են բանտի վարչակազմին ուղղված արտահայտություններ, ապա Կոնվենցիայի տեսանկյունից նամակագրության գաղտնորսումը չի կարող ան-

⁸ Տե՛ս Campbell and Fell v. the United Kingdom (judgment of 28 June 1984, Series A no. 80):

⁹ Տե՛ս Schönenberger and Durmaz v. Switzerland judgment of 20 June 1988, Series A no. 137:

¹⁰ Տե՛ս Boris Popov v. Russia, no. 23284/04, 28 October 2010:

¹¹ Տե՛ս Ekinci et Akalin c. Turquie, no 77097/01, 30 janvier 2007:

հրաժեշտ լինել ժողովրդավարական հասարակությունում:

Այնուամենայնիվ, Եվրոպական դատարանը հստակեցրել է, որ պետությունը պահպանում է սեփական հայեցողության (margin of appreciation) որոշակի լուսանցք նամակագրության այն եղանակները սահմանելիս, որոնց պետք է դիմեն կալանավորները: Այսպիսով, հիմնավորված է համարվում բանտի էլեկտրոնային հասցեին կալանավորված անձի փաստաբանի կողմից ուղարկված նամակը քրեակատարողական հիմնարկի ղեկավարության կողմից կալանավորին փոխանցելու մերժումը, երբ գոյություն ունեն նամակագրության փոխանցման այլ արդյունավետ և բավարար միջոցներ¹², որի շրջանակում ներպետական իրավունքը նախատեսում էր, որ կալանավորների և նրանց փաստաբանների միջև շփումները պետք է իրականացվեին փոստով, հեռախոսով կամ տեսակցությամբ: Ձերբակալված անձին իր իրավունքների մասին տեղեկացնող փաստաբանի գրությունը դատախազի կողմից չփոխանցելը նույնպես համարվել է 8-րդ հոդվածի 2-րդ մասին հակասող¹³:

«*Դուդչենկոն ընդդեմ Ռուսաստանի*¹⁴» գործով զարգացնելով վերը նշված իրավական դիրքորոշումները՝ Եվրոպական դատարանը նշել է, որ փաստաբանի և վստահորդի հեռախոսային խոսակցությունների վերծանումը քրեական գործում ներառելը նույնպես խախտում է Կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածը: Եվրոպական դատարանը նաև փաստել է, որ հեռախոսային խոսակցությունների վերահսկման առումով ՌԴ օրենսդրությունը փաստաբան-վստահորդ հաղորդակցության շրջանակում բավարար երաշխիքներ չի նախատեսում, չնայած նրան, որ ՌԴ օրենսդրությունը փաստաբանական գաղտնիքի երաշխիքը տարածում է փաստաբանի և վստահորդի միջև ցանկացած հաղորդակցության ձևով ստացված տեղեկության վրա:

Վերոգրյալից բացի՝ Եվրոպական դատարանը կայուն նախադեպային պրակտիկա է ձևավորել նաև փաստաբանին ուղղված կամ փաստաբանից ստացված նամակի ընթերցման իրավաչափության վերաբերյալ, փաստելով, որ ընթերցումը պետք է թույլատրվի միայն բացառիկ դեպքերում, երբ իրավասու մարմինները կարող են համարել, որ տեղի է ունեցել «արտոնության չարաշահում» (abuse of privilege) այն իմաստով, որ նամակի բովանդակությունը սպառնում է հաստատության կամ այլ անձի անվտանգությանը, կամ ունի հանցավոր բնույթ որևէ այլ եղանակով: Պատճառների «ճշմարտանմանությունը» կախված է հանգամանքների ողջ համակազմից, սակայն ենթադրում է այնպիսի փաստեր կամ տեղեկություններ, որոնք անաչառ դիտորդին կհամոզեն, որ տեղի է ունենում հաղորդակցման արտոնյալ ճանապարհի չարաշահում:¹⁵ Այս արտոնությունից շեղումները պետք է ուղեկցվեն չարաշահումներից պաշտպանող պատշաճ և բավարար երաշխիքներով¹⁶:

«*Էրդեմն ընդդեմ Գերմանիայի*» գործով Եվրոպական դատարանը նշել է, որ

¹² *Sten Helander v. Finland (dec.)*, no. 10410/10, § 50, 10 September 2013:

¹³ *Sten Schönenberger and Durmaz v. Switzerland judgment of 20 June 1988*, Series A no. 137:

¹⁴ *Sten Dudchenko v. Russia*, no. 37717/05, 7 November 2017:

¹⁵ *Sten Petrov v. Bulgaria*, no. 15197/02, 22 May 2008:

¹⁶ *Sten Erdem v. Germany*, no. 38321/97:

ահաբեկչության դեմ պայքարն իրենից ներկայացնում է բացառիկ իրավիճակ, որը հետապնդում է «ազգային անվտանգության պաշտպանության», «հանրային կարգի պաշտպանության», ինչպես նաև «հանցագործությունների կանխման» հետ կապված օրինական նպատակներ: Այս գործի շրջանակում ընթացող դատաքննության համատեքստը, ահաբեկչական սպառնալիքը, անվտանգության պահանջները, գործող ընթացակարգային երաշխիքները, ինչպես նաև մեղադրյալի և իր փաստաբանի միջև հաղորդակցման այլ ուղիների գոյությունը հանգեցրել են նրան, որ Դատարանը չի արձանագրել 8-րդ հոդվածի խախտում:

2.2. *Խուզարկությունը փաստաբանի գրասենյակում:* «Նիմիցն ընդդեմ Գերմանիայի» 1992 թվականի թիվ 251-B որոշմամբ՝ Եվրոպական դատարանը նշել է, որ բնակարանի և մասնավոր կյանքի անձեռնմխելիությունը, որը նախատեսված է կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածով, տարածվում է փաստաբանների մասնագիտական գործունեության, գրասենյակների և բնակարանների նկատմամբ¹⁷:

Փաստաբանի մոտ իրականացրած խուզարկումն ու առգրավումը կարող են ոտնձգություն կազմել մասնագիտական գաղտնիքի նկատմամբ, որն ընկած է փաստաբանի և նրա հաճախորդի միջև վստահության հարաբերության հիմքում¹⁸: Հետևաբար, նման միջոցները պետք է պարտադիր ուղեկցվեն «հատուկ ընթացակարգային երաշխիքներով», իսկ փաստաբանը պետք է ունենա դրանք վիճարկելու «արդյունավետ հնարավորություն»:

Կան գործեր, որոնց շրջանակում խուզարկությունն ուղղված է եղել մեղադրական կողմի համար ապացույցների հավաքագրման հարցում իրավասու մարմինների առջև ծառայած դժվարությունների շրջանցմանը՝ անտեսելով փաստաբանի մասնագիտական գաղտնիքը:¹⁹

Եվրոպական դատարանի իրավական դիրքորոշման համաձայն՝ խուզարկություն կատարելու մասին որոշումը պետք է կազմված լինի հնարավորինս այնպես, որ ապահովի դրա հետևանքների սահմանափակումը ողջամիտ շրջանակով, այդ թվում՝ առգրավման ենթակա կոնկրետ փաստաթղթերի և նյութերի նշումով:²⁰

Փաստաբանական գաղտնիքի երաշխիքով են օժտված նաև այն տեղեկություններն ու նյութերը, որոնք առգրավվել են փաստաբանի հաճախորդի գրասենյակից և որոնցում առկա են փաստաբանի հետ գրագրություններ²¹:

Նմանատիպ դիրքորոշում է հայտնել նաև Ֆրանսիայի վճռաբեկ դատարանն իր մի շարք որոշումներով արձանագրելով, որ փաստաբանի և վստահորդի գրագրություններ պարունակող փաստաթղթերը ենթակա չեն առգրավման ելնելով «(principe de la libre défense) պաշտպանության ազատության սկզբունքից»:²²

2.3. *Փողերի լվացման դեմ պայքարը և փաստաբանական գաղտնիքը:*

Եվրոպական միության խորհուրդը 1991 թվականի հունիսի 10-ին ընդունել

¹⁷ Sten Niemi v. Germany, 16 December 1992, Series A no. 251-B:

¹⁸ Sten André and Other v. France, no. 18603/03, § 42, 24 July 2008:

¹⁹ Sten Smirnov v. Russia, no. 71362/01, 7 June 2007:

²⁰ Sten Smirnov v. Russia, no. 71362/01, 7 June 2007:

²¹ Sten Vinci Construction and GTM Génie Civil et Services v. France, nos. 63629/10 and 60567/10:

²² Sten Cour de cassation et (Cass. crim., 12 mars 1992, N 91-86.843), (Cass. crim., 20 janvier 1993, N 92-85.548), (Cass. crim., 5 octobre 1999, N 98-80.007), (Cass. crim., 27 juin 2001, N 01-81.865):

է «Փողերի լվացման նպատակով ֆինանսական համակարգի օգտագործումը կանխելու մասին» թիվ 91/308/EEC դիրեկտիվը, որի նպատակը վարկային և ֆինանսական հաստատություններին հարկադրելն էր, որպեսզի բացահայտեն իրենց հաճախորդների անձը և բոլոր այն գործարքները, որոնք գերազանցում են 15.000 եվրոն, «հատուկ ուշադրությամբ ուսումնասիրեն» ցանկացած կասկածելի և փողերի լվացման հետ հավանականորեն կապված գործարքները, և համապատասխան մարմիններին հայտնեն փողերի լվացման ցանկացած նշանի դեպքում: Այն փոփոխվել է 2001 թվականի դեկտեմբերի 4-ի թիվ 2001/97/EC դիրեկտիվով, որն ընդլայնել է փողերի լվացման սահմանումը և հաճախորդներին բացահայտելու և կասկածելի գործարքների մասին հաղորդելու պարտավորությունը՝ ներառելով մի շարք մասնագետների, որոնք դուրս են ֆինանսական սեկտորից, մասնավորապես «անկախ իրավաբանական մասնագետների»:

Խնդրո առարկա դիրեկտիվի համաձայն՝ հաղորդելու և համագործակցելու պարտավորությունները կիրառվում են իրավաբանների նկատմամբ, երբ նրանք օգնում են իրենց հաճախորդներին նախապատրաստել կամ իրականացնել որոշակի տեսակի գործարքներ, հիմնականում ֆինանսական կամ անշարժ գույքի գործարքներ, կամ երբ նրանք հանդես են գալիս իրենց հաճախորդների անունից կամ նրանց հանձնարարությամբ այդպիսի ֆինանսական գործարքներում: Այն մատնանշել է, որ, որպես ընդհանուր կանոն, այս գործողությունները, իրենց բուն բնույթով պայմանավորված, տեղի են ունենում այն համատեքստում, որ կապված չեն որևէ դատական ընթացակարգի հետ և այդ պատճառով չեն վերաբերում արդար դատաքննության իրավունքին:

Դիրեկտիվի վերաբերյալ Ֆրանսիայի պետական խորհուրդը նշել է, որ Եվրոպական միության դատարանը ֆրանսախոս և գերմանախոս փաստաբանների խորհուրդը և այլոք գործով գտել էր, որ դա չի խախտում Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածով երաշխավորված արդար դատաքննության իրավունքի պահանջները, քանի որ համագործակցելու և հաղորդելու պարտավորությունը բացառում էր դատական գործընթացների հետ կապված իրենց գործողությունների ընթացքում իրավաբանների կողմից ձեռք բերված տեղեկատվությունը: Նույն վճռում երևում է, որ տեղեկատվությունը, որն իրավաբանը ձեռք է բերել հաճախորդի իրավական վիճակը գնահատելիս, նույնպես ներառված չէ այս պարտավորությունների շրջանակում, միակ բացառությունն այն է, երբ իրավաբանը մասնակցում է փողերի լվացման գործունեությունների, կամ իրավաբանական խորհրդատվությունը տրամադրվել է փողերի լվացման նպատակով, կամ իրավաբանը զիտեր, որ հաճախորդը իրավաբանական խորհրդատվության է դիմել փողերի լվացման նպատակով: Այդ պատճառով և հաշվի առնելով փողերի լվացման դեմ պայքարի ընդհանուր շահը՝ դիրեկտիվը «չի խախտել Կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածով պաշտպանվող մասնագիտական գաղտնիության հիմնարար իրավունքը ..., որը թույլատրում է իրավասու մարմիններին միջամտել մասնավոր և ընտանեկան կյանքի նկատմամբ հարգանքի իրավունքին, երբ անհրաժեշտ է հանրային անվտանգության, անկարգությունների կամ հանցագործության կանխման նպատակով»:

Այս կապակցությամբ Եվրոպական փաստաբանների պալատի մարդու իրա-

վունքների ինստիտուտը (EBHRI) նշել է, որ մասնագիտական գաղտնիությունը իրավական պարտավորություն է Ֆրանսիայում, որն արգելում է անձի կարգավիճակի կամ մասնագիտության բերմամբ կամ ժամանակավոր հանձնարարության արդյունքում ձեռք բերված գաղտնի տեղեկատվության բացահայտումը, ինչը նպատակ է հետապնդում խթանել այն վստահությունը, որն անհրաժեշտ է որոշակի մասնագիտություններ կամ գործառույթներ իրականացնելու համար:

«Միշտն ընդդեմ Ֆրանսիայի» գործով (գանգատ թիվ 12323/11) արժեքային վճռով Եվրոպական դատարանը համընդգրկուն անդրադարձ կատարեց փողերի լվացման դեմ պայքարի և փաստաբանական գաղտնիքի սահմանափակման իրավաչափությանը:

Եվրոպական դատարանը մասնավորապես նշել է հետևյալը՝

- քանի որ 8-րդ հոդվածը պաշտպանում է անհատների միջև բոլոր տեսակի «նամակագրության» գաղտնիությունը, այն ավելի ուժեղ պաշտպանություն է տրամադրում իրավաբանների և իրենց հաճախորդների միջև գրագրությանը: Սա արդարացված է այն փաստով, որ իրավաբանները հիմնարար դեր ունեն ժողովրդավարական հասարակությունում, այն է՝ դատավարության կողմերին պաշտպանելը: Բացի այդ իրավաբանները չեն կարող իրականացնել այս կարևորագույն առաջադրանքը, եթե չկարողանան երաշխավորել իրենց պաշտպանյալներին, որ իրենց միջև տեղեկատվության փոխանակությունը կմնա գաղտնի: Դա վստահության վրա հիմնված հարաբերությունն է նրանց միջև, որը էական է այդ առաքելության իրականացման համար:

- այս լրացուցիչ պաշտպանությունը, որ շնորհիվ է 8-րդ հոդվածը իրավաբան-հաճախորդ հարաբերությունների գաղտնիությանը, և որի վրա այն հիմնված է, Դատարանը համոզվում է այն հարցում, որ այս տեսանկյունից, իրավական մասնագիտական գաղտնիքը պահելու արտոնությունն առանձնահատուկ կերպով պաշտպանված է այդ հոդվածով: Այդ պատճառով Դատարանի քննության ենթակա հարցն այն է, թե արդյոք, ինչպես իմպլեմենտացվել է Ֆրանսիայում, և չմոռանալով հետապնդվող նպատակը, իրավաբանների՝ կասկածների մասին հաղորդելու պարտավորությունը, այս լույսի ներքո, հանգեցնում է անհամաչափ միջամտության իրավական մասնագիտական գաղտնիքը պահելու արտոնությանը:

- Դատարանը կրկնում է, որ Կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածի իմաստով «անհրաժեշտություն» հասկացությունը ենթադրում է, որ միջամտությունը համապատասխանում է հրատապ սոցիալական անհրաժեշտությանը և, մասնավորապես, որ այն համաչափ է հետապնդվող իրավական նպատակին:

- Դատարանը նշում է, որ պետական խորհուրդը, համաձայնելով, որ Կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածը պաշտպանում է «մասնագիտական գաղտնիության հիմնարար իրավունքը», վճռել է, որ իրավաբաններին կասկածների մասին հաղորդում ներկայացնելու պահանջը չի հանգեցնում այդ **իրավունքին չափազանց միջամտության**: Այն եզրակացրել է՝ հաշվի առնելով այն ընդհանուր շահը, որ հետապնդում է փողերի լվացման դեմ պայքարը և այն երաշխիքը, որ տրամադրվում է իրավաբանների կողմից դատական գործընթացների հետ կապված

կամ որպես իրավախորհրդատու իրենց իրավունակության արդյունքում ստացած կամ ձեռք բերված տեղեկատվության պարտավորությունների շրջանակում չներառելու կապակցությամբ (բացառությամբ այս վերջին գործում, երբ իրավաբանը մասնակցում է փողերի լվացմանը, կամ իրավաբանական խորհրդատվությունը տրամադրվում է փողերի լվացման նպատակով, կամ իրավաբանը գիտի, որ հաճախորդն իրավաբանական խորհրդատվություն է ակնկալում փողերի լվացման նպատակով):

- կասկածների մասին հաղորդելու պարտավորությունը վերաբերում է միայն իրավաբանների կողմից իրականացվող այն գործողություններին, որոնք համանման են նույն պարտավորությանը ենթակա այլ մասնագիտությունների կողմից իրականացվողներին, և ոչ այն դերին, որ նրանք խաղում են իրենց հաճախորդներին պաշտպանելու հարցում:

Այսինքն՝ վերոգրյալից կարելի է եզրակացնել, որ փողերի լվացման կամ ահաբեկչության ֆինանսավորման վերաբերյալ կասկածները հաղորդելու փաստաբանի պարտավորությունը չի անդրադառնում իրավաբանի պաշտպանական դերի բուն էությանը, որը ինչպես արդեն նշվել է, կազմում է մասնագիտական գաղտնիքի արտոնության բուն հիմքը: Նման մոտեցում է որդեգրել նաև ՀՀ օրենսդրությունը, մասնավորապես «Փաստաբանության մասին» ՀՀ օրենքում ամրագրելով, որ փաստաբանը կարող է հրապարակել փաստաբանական գաղտնիքը, եթե՝ դա անհրաժեշտ է «Փողերի լվացման և ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքարի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով նախատեսված և փաստաբանական գաղտնիք հանդիսացող տեղեկատվությունը նախապատրաստվող փողերի լվացման կամ ահաբեկչության ֆինանսավորման վերաբերյալ կասկածի կամ այդ օրենքով սահմանված լիազոր մարմնի հարցման հիման վրա այդ օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով լիազոր մարմնին տրամադրելու համար, բացառությամբ այնպիսի տեղեկատվության, որը ստացվել է հաճախորդից և այլ աղբյուրներից՝ դատական, վարչական, արբիտրաժային կամ միջնորդային վարույթում հաճախորդին պաշտպանելու կամ նրա շահերը ներկայացնելու հետ կապված օրենքով փաստաբանին վերապահված գործունեությունն իրականացնելիս, ինչպես նաև իրավական խորհրդատվություն տրամադրելիս, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ հաճախորդը խորհրդատվություն է ստանում փողերի լվացման կամ ահաբեկչության ֆինանսավորման նպատակով:

III. Փաստաբանական գաղտնիքի պահպանման տեսանկյունից մտահոգիչ ռիսկեր:

Ինչպես արդեն նշեցինք, ՀՀ ներպետական օրենսդրությունը փաստաբանական գաղտնիքի պահպանման տեսանկյունից բավարար չափով դատավարական երաշխիքներ է նախատեսում՝ չզիջելով միջազգային իրավական ակտերում առկա կարգավորումներին:

Այնուհանդերձ, կարծում ենք՝ փաստաբանական գաղտնիքի պահպանման տեսանկյունից մտահոգիչ ռիսկեր են պարունակում «Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին» ՀՀ օրենքով (այսուհետ՝ նաև Օրենք) նախատես-

ված կարգավորումները: Օրենքի 31-րդ հոդվածի 7-րդ մասն սպառիչ թվարկում է այն օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների ցանկը, որոնց անցկացումն արգելվում է, երբ անձը, որի նկատմամբ իրականացվելու է այդ միջոցառումը, հաղորդակցվում է իր փաստաբանի հետ: Այդ միջոցառումներն են՝

- ներքին դիտումը (14-րդ հոդվածի 1-ին մասի 8-րդ կետ)․

- նամակագրության, փոստային, հեռագրական և այլ հաղորդումների վերահսկումը (14-րդ հոդվածի 1-ին մասի 11-րդ կետ)․

- հեռախոսային խոսակցությունների վերահսկումը (14-րդ հոդվածի 1-ին մասի 12-րդ կետ):

Մեր կարծիքով, փաստաբանական գաղտնիքի պահպանման տեսանկյունից ռիսկայնությունն արտահայտվում է հետևյալում․

Առաջին. Ըստ էության, Օրենքով փաստաբանական գաղտնիքը պաշտպանվում է ընդամենը երեք տեսակի օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներից (այսուհետ՝ նաև ՕՀՄ): Տվյալ դեպքում մտահոգող իրավական հարցը հետևյալն է. ինչո՞ւ չէ Օրենքը տարբերակում այն ՕՀՄ-ները, որոնցով կարող են բացահայտվել և որպես ապացույց օգտագործվել փաստաբանական գաղտնիք կազմող տեղեկությունները, մասնավորապես՝ ինչու՞ չի արգելվում այնպիսի ՕՀՄ-ների անցկացումը, ինչպիսիք են իրերի և փաստաթղթերի հետազոտումը, արտաքին դիտումը, օպերատիվ ներդրումը, երբ այդ ժամանակ անձը (այսուհետ՝ նաև Վստահորդ) հաղորդակցվում է իր փաստաբանի հետ: Մեր կարծիքով, թվարկված ՕՀՄ-ների իրականացումը նույնպես լուրջ սպառնալիք կարող է ներկայացնել փաստաբանական գաղտնիքի պաշտպանության համար: Այսպես․

- Օրենքի 20-րդ հոդվածում տրված սահմանման համաձայն՝ «իրերի և փաստաթղթերի հետազոտումը դրանց զննումն է, հատկանիշների և բովանդակության բացահայտումը՝ տեխնիկական միջոցների կիրառմամբ կամ առանց դրանց, ինչպես նաև հետազոտման արդյունքների ամրագրումը տեսանկարահանման, ձայնագրման, լուսանկարահանման, էլեկտրոնային և այլ կրիչների միջոցով կամ առանց դրանց»: Հարցն այն է, որ փաստաբան-վստահորդ փոխհարաբերությունները ենթադրում են նաև որոշակի փաստաթղթաշրջանառություն (գրագրություն), որը նույնպես բովանդակում է (կարող է բովանդակել) փաստաբանական գաղտնիք կազմող տեղեկություններ: Օրենքով արգելող նորմի բացակայության պայմաններում, օրինակ, փաստաբան-վստահորդ հանդիպման պահին վստահորդի մոտից կարող են վերցվել (առգրավվել) տվյալ պահին փաստաբանի կողմից վստահորդին հանձնված, փաստաբանական գաղտնիք պարունակող փաստաթղթերը և հետազոտվել օպերատիվ ծառայությունների կողմից, ինչն ուղղակիորեն խաթարում է փաստաբանական գաղտնիքի պահպանման էությունը: Նման իրավիճակներից խուսափելու նկատառումներից ելնելով՝ կարծում ենք, որ քննարկվող ՕՀՄ-ի անցկացման արգելքը նույնպես պետք է ընդգրկվի Օրենքի 31-րդ հոդվածում:

- Օրենքի 21-րդ հոդվածում տրված սահմանման համաձայն՝ «արտաքին դիտումը, առանց բնակարանի անձեռնմխելիության խախտման, անձանց հետևելը կամ առանձին դեպքերի և իրադարձությունների ընթացքի վերահսկումն է բաց

տարածությունում կամ հասարակական վայրերում՝ հատուկ և այլ տեխնիկական միջոցների կիրառմամբ կամ առանց դրանց, ինչպես նաև դիտման արդյունքների ամրագրումը տեսանկարահանման, լուսանկարահանման, էլեկտրոնային և այլ կրիչների միջոցով կամ առանց դրանց»: Փաստաբան-վստահորդ հանդիպումները կարող են տեղի ունենալ ինչպես փակ, այնպես էլ՝ բաց տարածություններում: Բաց տարածությունում կամ հասարակական վայրերում փաստաբան-վստահորդ հանդիպումների կազմակերպումն ամենևին չի նշանակում, որ նրանց հանդիպման թեման ու բովանդակությունը կարող են հասանելի լինել երրորդ անձանց կամ դառնալ այլ անձանց սեփականությունը: Կարծում ենք՝ փաստաբանական գաղտնիքի պահպանման համատեքստում «ներքին դիտում» ՕՀՄ-ին զուգահեռ պետք է արգելվի նաև «արտաքին դիտում» ՕՀՄ-ի իրականացումը, քանի որ «արտաքին դիտում» ՕՀՄ-ի իրականացմամբ նույնպես խախտվում է (կարող է խախտվել) փաստաբանի և վստահորդի կոնֆիդենցիալ հաղորդակցության սկզբունքը:

- Օրենքի 27-րդ հոդվածում տրված սահմանման համաձայն՝ «օպերատիվ ներդրումը օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող մարմինների հաստիքային գաղտնի աշխատակիցների, ինչպես նաև այդ մարմինների հետ գաղտնի հիմունքներով համագործակցող անձանց գաղտնի ներդրումն է որոշակի մարմիններում, կազմակերպություններում կամ խմբավորումներում»: Օպերատիվ ներդրման պարագայում չափազանց մեծ է փաստաբանական գաղտնիք կազմող տեղեկությունների բացահայտման, հրապարակման և որպես ապացույց օգտագործելու հնարավորության ռիսկը: Այլ կերպ՝ այս ՕՀՄ-ի իրականացման պարագայում ընդհանրապես խոսք չի կարող լինել փաստաբանական գաղտնիքի պաշտպանվածության մասին:

Այսպիսով՝ ամփոփելով փաստաբան-վստահորդ հաղորդակցության ժամանակ ՕՀՄ-ների իրականացման թույլատրելիությունը, կարծում ենք, որ «Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին» ՀՀ օրենքի 31-րդ հոդվածի 7-րդ մասով պետք է արգելվի նաև «իրերի և փաստաթղթերի հետազոտում», «արտաքին դիտում» և «օպերատիվ ներդրում» ՕՀՄ-ների իրականացումը:

Երկրորդ. Փաստաբանական գաղտնիքի պաշտպանվածության հաջորդ ռիսկի էությունը հետևյալն է. Օրենքի 31-րդ հոդվածը հստակ սահմանում է, որ «արգելվում է անցկացնել (...) նախատեսված օպերատիվ միջոցառումները, երբ անձը, որի նկատմամբ իրականացվելու է այդ միջոցառումը, հաղորդակցվում է իր փաստաբանի հետ»: Նորմի ձևակերպումից հետևում է, որ փաստաբանական գաղտնիքը պաշտպանվում է, երբ համապատասխան ՕՀՄ-ն իրականացվում է վստահորդի նկատմամբ: Օրենքը չի պաշտպանում փաստաբանական գաղտնիքը հակառակ իրավիճակում, այն է՝ երբ ՕՀՄ-ն իրականացվում է փաստաբանի նկատմամբ: Մեր կարծիքով, նման տարանջատումն արդարացված չէ, քանի որ փաստաբանի և վստահորդի կոնֆիդենցիալ հաղորդակցության սկզբունքի խախտում պետք է համարվի նաև, երբ փաստաբանի նկատմամբ որևէ ՕՀՄ իրականացնելիս օպերատիվ մարմիններն ստանում են փաստաբանական գաղտնիք կազմող տեղեկություններ և դրանք օգտագործում են որպես ապացույց: Հիմք

ընդունելով պահպանվող գաղտնիքի արժեքը՝ կարևոր չէ՝ այդ տեղեկությունները բացահայտվում են վստահորդի, թե՛ փաստաբանի նկատմամբ իրականացվող ՕՀՄ-ի արդյունքում: Երկու դեպքում էլ այդ տեղեկություններն ենթակա են հավասարաչափ պաշտպանության, դրանք չպետք է բացահայտվեն, հրապարակվեն կամ օգտագործվեն որպես ապացույց:

Annotation. The article is devoted to the issues of attorney’s secrecy that underlie advocacy. Since 1984, the European Court of Human Rights, in a number of important decisions, has referred to the obligation of the state to provide effective guarantees for the protection of legal confidentiality in criminal proceedings. This article analyzes the role and significance of the legal positions expressed in the decisions of the ECHR in the context of ensuring lawyer’s secrets in the Republic of Armenia.

The relevance of the study on the protection of attorney’s secrecy in the activities of an attorney is currently due to the fact that, despite the existence of normative regulation of the institution of attorney’s confidentiality, we have to admit that it is not effective enough in practice and is often violated.

Аннотация. Статья посвящена анализу вопросов адвокатской тайны, лежащих в основе адвокатуры. С 1984 года Европейский суд по правам человека в ряде важных решений сослался на обязанность государства обеспечивать эффективные гарантии защиты правовой конфиденциальности в уголовном процессе. В настоящей статье анализируется роль и значение правовых позиций, выраженных в решениях ЕСПЧ в контексте обеспечения адвокатской тайны в РА.

Актуальность исследования проблемы по защите адвокатской тайны в деятельности адвоката в настоящее время обусловлена тем, что, несмотря на наличие нормативного регулирования института адвокатской тайны, приходится констатировать, что он недостаточно эффективно действует на практике, а адвокатская тайна часто нарушается.

Բանալի բառեր - օրենքով պահպանվող գաղտնիք, փաստաբան, Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարան, ապացույցների թույլատրելիություն:

Keywords: *legally protected secret, attorney, attorney’s secret, European court of human rights, admissibility of evidence.*

Ключевые слова: *охраняемая законом тайна, адвокат, адвокатская тайна, Европейский суд по правам человека, допустимость доказательств.*

Վ. Սուքիասյան – ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի քրեական պալատի դատավորի օգնական, ՀՌՀ իրավունքի և քաղաքականության ինստիտուտի քրեական իրավունքի և քրեական դատավարության իրավունքի ամբիոնի ասպիրանտ, էլ. փոստ՝ varazdatsukiasyan@gmail.com

Ներկայացվել է խմբագրություն՝ 15.01.2020, տրվել է գրախոսության՝ 15.01.2020, երաշխավորվել է ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի քրեական պալատի նախագահ, իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Լ. Թադևոսյանի կողմից, ընդունվել է տպագրության՝ 16.03.2020